

Sotsiaalministeerium
info@sm.ee
Suur-Ameerika 1
10122, Tallinn

Teie 09.02.2024 nr 1.2-2/12-1/

Meie 01.03.2024 nr 5.2-2/4941-2

Eelnõu tagasiside

Sotsiaalkindlustusametile (SKA) on esitatud arvamuse avaldamiseks lastekaitseseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. SKA tutvus eelnõuga ja esitab selle kohta järgmised tähelepanekud.

1. Seaduse jõustumine ja rakendamine.

- 1.1. Peame oluliseks märkida, et eelnõu § 1 punkt 11 (LasteKS § 27² lõike 1 punkt 2, lõiked 3 ja 4) ja § 3 (PISTS § 2⁶) on seotud suuremahuliste arendustöödega, mis nõuavad arendusi erinevates infosüsteemides ja nende koostöömismist. Kuivõrd vastavate arenduste detailanalüüsi tulemused pole veel teada, siis ei ole hetkel võimalik täpselt prognoosida arendustööde mahtu, maksumust ja valmimise aega. Siiski ei pea me esialgse hinnangu kohaselt reaalseks, et vastavad arendused võiksid valmida enne **1.11.2026**. Sellest tulenevalt teeme ettepaneku kaaluda arendustega seotud sätete jõustumisaja edasi lükkamist, kuna ennatlik oleks jõustada regulatsioone üldises korras, kui pole selge seaduse rakendamiseks vajalike arendustööde maht, tähtaeg ja rahalised katteallikad.
- 1.2. Teeme ettepaneku kaaluda eelnõu § 5 lõike 2 täpsustamist, kuna eelnõu § 4 punkti 7 rakendamine eeldab suuri arendusi. Seda põhjusel, et perepõhise asendushoolduse tugiteenust plaanitakse arendada STAR2-e. See tähendab, et tegemist on sisuliselt uue süsteemi arendusega, mis omakorda on sõltuvuses suuremahuliste eeltööde õnnestumisest. Tänapäevaste teadmiste pinnalt peaks eelnevalt olema tehtud järgmised arendused: a) teenuste projekt; b) laste juhtumikorraldus; c) teenuseosutaja portaal; d) iseteeninduse portaal. Ehk omavahel seotud arenduste eeltööde maht on äärmiselt suur, mistõttu pole reaalne, et kõik need tööd jõutakse ära teha eelnõu § 4 punkti 7 planeeritud jõustumise ajaks. Seetõttu teeme ka siin ettepaneku kaaluda eelnõu § 4 punkti 7 jõustumisaja muutmist ja mitte jõustada seda enne **1.11.2026**. Siinkohal markeerime, et ka antud prognoos võib kujuneda optimistlikuks, kuna tööde käigus võib ilmneda vajadusi täpsustusteks ja lisatöödeks.
2. **Eelnõu § 1 punkt 8 (LasteKS § 15 lõige 4).** Koosmõjus eelnõu § 1 punktiga 5 teeme ettepaneku jätta seadusesse võimalus, et halduslepinguga saaks üle anda ka LasteKS § 15 lõike 3 punktis 4¹ nimetatud ülesande täitmine.
3. **Eelnõu § 1 punkt 9 (LasteKS § 20 lõige 5).** Kuivõrd lõike 6 kohaselt tuleb lapsega töötamise keelu ümberhindamisel lähtuda karistuse kustumise tähtajast, siis tuleks koos taotlusega esitada ka info karistuse ärakandmise aja kohta (vanglast vabanemine, katseaja lõpp vmt). Seda põhjusel, et karistuse kustumise tähtaja kulgemine algab karistuse ärakandmisest ja kui see info ei nähtu karistusregistrist, siis tuleks see taotlejal esitada.
4. **Eelnõu § 1 punkt 9 (LasteKS § 20 lõige 6).** SKA jääb oma varasemalt väljendatud seisukoha juurde, et SKA (kui sotsiaalvaldkonna valitsusasutus) ei oma süüteomenetluse kompetentsi, mistõttu ei ole me pädevad hindama süütegude kvalifikatsiooni ja tegude karistatavusega seonduvaid küsimusi. Sellega seonduvalt teeme ettepaneku kaaluda seaduse täiendamist vähemalt konsulteerimise kohustusega, millest juhendumine oleks SKA

jaoks kohustuslik. Ehk ümberhindamise menetluses peaks olema reguleeritud ka see, milline asutus annab SKA-le omapoolse seisukoha, kas keelu aluseks olev tegu ei ole kehtiva õiguse kohaselt karistatav, on üle viidud teise süüteokoosseisu alla või kas näiteks välisriigi karistus on samaväärne mõne keelu aluseks oleva süüteokoosseisuga. Selline regulatsioon on vajalik, kuna täna konsulteerimise kohustust ühelgi asutusel või institutsioonil ei ole ja vaieldav on ka ametiabi regulatsiooni kohaldamine ning selliste hinnangutega seonduv vastutus.¹ Meie ettepanek oleks, et süütegudega seonduvaid hinnanguid annaks selles menetluses mõni justiitsüsteemi asutus või institutsioon ja sellekohane ülesanne peaks tulenema ka seadusest. Seda enam, et ümberhindamise menetluse käigus võidakse jõuda isiku teo karistatavuse osas uue hinnanguni. Ehk sisuliselt tuleks hinnata, kas isikut saaks käsitleda süüdi olevana mõnel teisel (lõikes 2 toodud) alusel, mis omakorda võib omada kokkupuudet põhiseadus § 22 lõikega 1.

5. **Eelnõu § 1 punkt 14 (LasteKS § 34² lõiked 1 ja 2).** Meile arusaadavalt tuleneb andmesubjektide loetelu lõikest 1 ja lõige 2 reguleerib sellega seonduvaid andmekoosseise. Seetõttu palume kontrollida, kas lõikes 2 saab nimetada täiendavad andmesubjekte, keda lõikes 1 ei ole nimetatud. Näiteks on lõike 2 punkti 2 kohaselt töödeldavad lapse isikuandmed muuhulgas ka andmed lapse perekonna ja leibkonna koosseisu, suhete ning sotsiaalse võrgustiku kohta. Lapse sotsiaalse võrgustiku moodustavate isikute andmed ei ole aga abivajava lapse isikuandmed, vaid teiste isikute andmed. Samas lõike 1 järgi tohib sotsiaalne võrgustik olla üksnes lapsevanem, last kasvatav isik, lapse perekond ja leibkond. Kui sotsiaalse võrgustiku all on mõeldud lapse sõpru, õpetajaid, treenereid, võibolla ka sõprade vanemaid – siis need andmed ei ole abivajava lapse isikuandmed ja neid isikuid ei ole lõikes 1 loetletud. Ühtlasi näeme probleemi ka selles, et seletuskirjas omistatakse perekonnale väga lai tähendus, mistõttu teeme ettepaneku kaaluda sellega seonduva mõiste avamist seaduses (nt kasvõi viite lisamist, et perekonnaks loetakse isikuid, kes on PKS kohaselt sugulased, hõimlased).
6. **Eelnõu § 1 punkt 14 (LasteKS § 34³).** Sätte eesmärk on arusaadav, kuid näeme probleemi, mis võib tekkida praktilise rakendamisega. Nimelt tekib küsimus, kuidas jõuab viidatud isikuteni info, kes on tervishoiuteenuse osutaja? Selgitame, et täna puudub SKA-I ja kohalikel omavalitsustel juurdepääs terviseinfosüsteemi andmetele ja seetõttu ei omata ka infot selle kohta, kes ja millist tervishoiuteenust isikule on osutanud (nt psühhiaatriakliinikus).
7. **Eelnõu § 1 punkt 14 (LasteKS § 34⁴).** Palume kontrollida, kas paragrahvi pealkirjas peaks olema viide „töötlemisele“, kuna selle sisu muud töötlemist ei reguleeri. Seejuures teeme ettepaneku asendada lõikes 1 lauseosa „nõustamise kvaliteedi tagamiseks“ tekstiga „SKA-le esitatud kaebuste lahendamiseks“ ja kaaluda ka salvestiste väljastamisega seonduva reguleerimist. On oluline, et isikutel oleks võimalik helistada lasteabitelefoni, kartmata sellega seonduvaid tagajärgi. Selle eesmärgi tagamiseks peaks vastavale teabele juurdepääs olema vägagi piiratud. Näiteks võiks vastava teabe väljastamine olla lubatud üksnes isikule endale või kriminaalmenetluses uurimisasutuse või kohtu nõudel. Seejuures ei peaks olema lasteabitelefoni tehtud kõnedele juurdepääsu isegi laste vanematel või eestkostjatel, kuna see võib mõjutada lapsi abi otsimast.
8. **Eelnõu § 3 (PISTS § 2⁶ lõige 1) ja § 1 punkt 11.** Meile jääb ebaselgeks milliste andmete alusel puude raskusastme tuvastamise menetlus algatatakse ja kes on sellises menetluses taotleja. PISTS § 2² lõike 1 kohaselt tuleks puude raskusastme tuvastamise menetluse algatamiseks esitada taotlus, mille andmete koosseisu kinnitab valdkonna eest vastutav minister (lõige 4). Seejuures piiravad PISTS § 2³ lõiked 2 ja 3 SKA juurdepääsu andmetele ning vastavate andmete töötlemine on lubatud üksnes isiku nõusolekul. Meie hinnangul võiks varajast sekkumist vajavate seisundite puhul olla protsess üles ehitatud sarnaselt tööealiste vanusgrupile, kus taotlus võetakse vastu Eesti Töötukassa poolt. Vastasel juhul tekib olukord, kus SKA-I puuduvad puude raskusastme tuvastamise algatamiseks vajalikud andmed, nõusolek terviseandmete vaatamiseks, jne.
9. **Eelnõu § 4 punkt 3 (SHS § 140⁷ lõige 2).** Meie hinnangul võib kõikide teenuste osutamise nõue olla hiljem takistuseks piisavate partnerite leidmisel. Sellest tulenevalt võiks antud regulatsioon olla sõnastatud paindlikumalt ja kaalutlusõigusega (nt SKA võib jätta lepingu sõlmimata, kui ei pakuta kõiki teenuseid).

¹ Pole selge, kelle pädevusse sellise hinnangu andmine kuuluks (kohus, prokuratuur), ametiabi andmine ei ole kohustuslik, jne.

10. **Eelnõu § 4 punkt 3 (SHS § 140⁷ lõige 4).** Teeme ettepaneku kaaluda sõnastuse täpsustamist järgmiselt: „(4) Sotsiaalkindlustusamet ei sõlmi lepingut perepõhise asendushoolduse tugiteenuste osutajaga, kes on rikkunud eelnevalt sõlmitud tasu maksmise kohustuse ülevõtmise lepingut nii, et rikkumise tulemusena on leping üles öeldud, hüvitatud kahju või nõutud leppetrahvi. Lepingu võib sõlmida, kui tugiteenuste osutaja esitab tõendid selle kohta, et ta on võtnud meetmeid oma usaldusväärsuse taastamiseks ja nimetatud rikkumisest on möödas rohkem kui 3 aastat, leppetrahvi ei kohaldata maksimummääras või kahju ei olnud suur.“. Kuigi RHS-is kasutatakse sarnast sõnastust, siis see on keeruline ja sunnib SKA-d igal juhtumil uuesti hindama, kas rikkumine oli oluline ja kas tingimus, mida rikuti, oli oluline (s.t eelnõu sõnastuse puhul ei piisa sellest, et on leppetrahvi tehti, vaid on lisaeeldus, et “rikkumine oli oluline või pidev” ja “rikuti lepingu olulist tingimust”). Seetõttu oleks hea, kui sõnastus oleks imperatiivne ja selle leevendamiseks saaks (sarnaselt RHS-i heastamisega) sisse tuua erandid. Lisaks võiks sarnase regulatsiooni lisamist kaaluda ka teiste SHS-i ja OAS-i tasu maksmise kohustuse ülevõtmise lepingute juurde.
11. **Eelnõu § 4 punkt 3 (SHS 13. jagu).** Meile jäi eelnõud lugedes ebaselgeks, et millega on määratletud perepõhise asendushoolduse tugiteenuse sihtrühm (teenust saama õigustatud isikud), kes otsustab teenusele suunamise ja lõpetamise ning muud teenuse korraldusega seonduvad küsimused (vt nt analoogia erihoolekandeteenuste puhul SHS § 70, 71, 80).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Maret Maripuu
peadirektor

Andrus Jürgens
57833628, Andrus.Jurgens@sotsiaalkindlustusamet.ee

Marge Mägi
54720389, Marge.Magi@sotsiaalkindlustusamet.ee

Aika Kaukver
5254798, Aika.Kaukver@sotsiaalkindlustusamet.ee

Tatjana Portnova
53506885, Tatjana.Portnova@sotsiaalkindlustusamet.ee

Kalev Härk
58849871, Kalev.Hark@sotsiaalkindlustusamet.ee

Irje Tammeleht
53091597, Irje.Tammeleht@sotsiaalkindlustusamet.ee